

**CADRUL JURIDIC NAȚIONAL ȘI INTERNAȚIONAL LEGAT DE APLICAREA
RĂSPUNDERII PENTRU INFRAȚIUNEA DE TRAFIC DE FIINȚE UMANE,
PREVĂZUTĂ LA art.165 CP RM**

Alexandru TĂNASE

Catedra Drept Penal și Criminologie

In the article, the author shows that, in comparison with the definition of "human trafficking" provided by art.165 PC RM, the same definition stipulated at art.2 of Law nr.241/2005 is truncated and approximate. It is demonstrated that the sanctions, provided by par.(1) art.31 of Law nr.241/2005, is not a preventive type, but a punitive one. Also, the author comes up with arguments to support the idea that Law nr.241/2005 should have the status of an extra-penal completing law, and not to contain elements of a special penal law. It is revealed that the provisions of preventing and combating human beings trafficking stipulated in the corresponding international documents are not auto-executory and for direct application. The standards of international law in preventing and combating human beings trafficking must go through a transformation process in the national juridical system of Republic of Moldova, consisting in the adoption of appropriate juridical norms, including the penal ones. Similarly, it is concluded that there are some discrepancies of terminology type between the provisions of art.165 PC RM and article 2 of Law nr.241/2005, on the one hand, and art.3 of the Protocol of 15.11.2000 on prevention, repression and punishment of persons trafficking acts, especially women and children, on the other hand. In principle, art.5 of the Protocol allows such a deviation, subject to the fundamental concepts of the juridical system of the signatory state.

Începem analiza noastră cu examinarea unui act legislativ al cărui statut comportă anumite neclarități în contextul reglementării răspunderii penale pentru traficul de ființe umane. Ne referim la Legea Republicii Moldova privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 20.10.2005 (în continuare – Legea nr.241/2005) [1].

În art.2 „Noțiuni principale” al respectivului act legislativ sunt formulate definițiile mai multor noțiuni care se regăsesc în dispoziția art.165 CP RM: „trafic de ființe umane”; „exploatare a persoanei”; „document”; „confiscare a documentelor”; „ținere în servitute pentru achitarea datoriei”; „sclavie”; „practici similare sclaviei”; „stare de vulnerabilitate” etc. Desigur, principala dintre aceste noțiuni este noțiunea „trafic de ființe umane”. La pct.1) art.2 al Legii nr.241/2005 ea este definită în felul următor: „recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea de persoane, prin amenințarea cu forța sau prin folosirea forței ori a unor alte mijloace de constrângere, prin răpire, fraudă, înșelăciune, abuz de putere sau de situație de vulnerabilitate ori prin darea sau primirea de bani ori de beneficii de orice gen pentru a obține consimțământul unei persoane care deține controlul asupra unei alte persoane, în scopul exploatării acesteia”.

În contrast, în conformitate cu art.165 CP RM, prin „trafic de ființe umane” se înțelege: recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea unei persoane, cu sau fără consimțământul acesteia, în scop de exploatare sexuală comercială sau necomercială, prin muncă sau servicii forțate, prin cerșetorie, în sclavie sau în condiții similare sclaviei, de folosire în conflicte armate sau în activități criminale, de prelevare a organelor sau țesuturilor, săvârșită prin: a) amenințare cu aplicarea sau aplicarea violenței fizice sau psihice nepericuloase pentru viața și sănătatea persoanei, inclusiv prin răpire, prin confiscare a documentelor și prin servitute, în scopul înotarcerii unei datorii a cărei mărime nu este stabilită în mod rezonabil, precum și prin amenințare cu divulgarea informațiilor confidențiale familiei victimei sau altor persoane atât fizice, cât și juridice; b) înșelăciune; c) abuz de poziție de vulnerabilitate sau abuz de putere, dare sau primire a unor plăți sau beneficii pentru a obține consimțământul unei persoane care deține controlul asupra unei alte persoane (varianta-tip a infrațiunii de trafic de ființe umane, prevăzută la alin.(1) art.165 CP RM), săvârșită: a) de către o persoană care anterior a săvârșit o faptă prevăzută la alin.(1) art.165 CP RM; b) asupra a două sau mai multor persoane; c) asupra unei femei gravide; d) de două sau mai multe persoane; e) de o persoană cu funcție de răspundere sau de o persoană cu înaltă funcție de răspundere; f) cu aplicarea violenței periculoase pentru viața, sănătatea fizică sau psihică a persoanei; g) prin folosirea torturii, a tratamentelor inumane sau degradante pentru a asigura subordonarea persoanei ori prin folosirea violului, dependenței fizice, a armei

(prima variantă agravată a infracțiunii de trafic de ființe umane, prevăzută la alin.(2) art.165 CP RM), ori: a) săvârșită de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală; b) soldată cu vătămarea gravă a integrității corporale sau cu o boală psihică a persoanei, cu decesul ori cu sinuciderea acesteia (cea de-a doua variantă agravată a infracțiunii de trafic de ființe umane, prevăzută la alin.(3) art.165 CP RM).

Este ușor de observat că, în comparație cu definiția noțiunii „trafic de ființe umane” din art.165 CP RM, definiția omonimă din art.2 al Legii nr.241/2005 este: 1) trunchiată; 2) aproximativă. Este trunchiată, pentru că nu conține referire la circumstanțele agravante ale traficului de ființe umane, parte integrantă inseparabilă a respectivei infracțiuni, deși având un caracter circumstanțial. Este aproximativă, întrucât admite improvizări care vin în contradicție cu principiul „*nullum crimen sine lege stricta*”. Or, în art.165 CP RM se utilizează sintagma „amenințarea cu violență”, nu „amenințarea cu forța”, care este folosită în Legea nr.241/2005. În art.165 CP RM nu se folosește sintagma „folosirea unor alte mijloace de constrângere”, nici termenul „fraudă”, ca în Legea nr.241/2005. În Legea nr.241/2005 nu se utilizează locuțiunea „prin confiscare a documentelor și prin servitute, în scopul întoarcerii unei datorii a cărei mărime nu este stabilită în mod rezonabil, precum și prin amenințare cu divulgarea informațiilor confidențiale familiei victimei sau altor persoane atât fizice, cât și juridice”. Putem presupune că semantismul acestei locuțiuni este unul subordonat semantismului sintagmei „folosirea unor altor mijloace de constrângere”, folosite în Legea nr.241/2005. Însă, rămâne a fi doar o supoziție care nu își găsește o confirmare certă din analiza prevederilor acestei legi.

În context, nelipsit de interes este un detaliu: în Hotărârea Guvernului nr.948 din 07.08.2008 pentru aprobarea Regulamentului privind procedura de repatriere a copiilor și adulților – victime ale traficului de ființe umane, traficului ilegal de migranți, precum și a copiilor neînsoțiți [2], în pct.2, atunci când se definește noțiunea „victimă a traficului de ființe umane”, se face referire nu la art.165 CP RM, dar la art.2 al Legii nr.241/2005. În același timp, atunci când e definită noțiunea „victimă a traficului ilegal de migranți”, se face referire la art.362¹ CP RM. Altfel spus, art.362¹ CP RM este pus la același nivel cu art.2 al Legii nr.241/2005, nu cu art.165 CP RM. Să înțelegem din aceasta că, în planul reglementării răspunderii penale pentru traficul de ființe umane, trebuie aplicate prevederile legii sus-menționate?

De asemenea, nu putem face abstracție de faptul că definiția noțiunii „trafic de ființe umane” din art.2 al Legii 241/2005 este formulată într-o manieră foarte apropiată de definiția noțiunii de trafic de persoane din art.12 al Legii României nr.678 din 21.11.2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane [3]: recrutarea, transportarea, transferarea, cazarea sau primirea unei persoane, prin amenințare, violență sau prin alte forme de constrângere, prin răpire, fraudă ori înșelăciune, abuz de autoritate sau profitând de imposibilitatea acelei persoane de a se apăra sau de a-și exprima voința, ori prin oferirea, darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase pentru obținerea consimțământului persoanei care are autoritate asupra altei persoane, în scopul exploatării acestei persoane (varianta-tip a infracțiunii de trafic de persoane, prevăzută la alin.(1) art.12 al Legii României nr.678/2001), săvârșită: a) de două sau mai multe persoane împreună; b) astfel încât s-a cauzat victimei o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății (prima variantă agravată a infracțiunii de trafic de persoane, prevăzută la alin.(2) art.12 al Legii României nr.678/2001), ori dacă a avut ca urmare moartea sau sinuciderea victimei (cea de-a doua variantă agravată a infracțiunii de trafic de persoane, prevăzută la alin.(3) art.12 al Legii României nr.678/2001).

De menționat că Legea României nr.678/2001 are statutul de lege penală specială. În opinia lui M.A. Hotca, sunt legi penale speciale „acele legi penale care cuprind, în cea mai mare parte a spațiului lor, norme penale de incriminare a unor fapte din alte domenii ale relațiilor sociale decât cele reglementate în Partea Specială a Codului penal. Aceste legi pot cuprinde și anumite norme penale generale aplicabile domeniului în care sunt incidente normele de incriminare din cuprinsul lor, pot conține norme procesual penale sau de drept execuțional penal” [4].

Înseamnă oare aceasta că și Legea nr.241/2005 este o lege penală specială?

Formal, răspunsul la această întrebare nu poate fi decât negativ. Or, în conformitate cu alin.(1) art.1 CP RM, Codul penal este unica lege penală a Republicii Moldova. Dar se respectă oare această prevedere legislativă?

Într-un studiu, S.Brînză și V.Stati aduc în calitate de exemplu de lege penală specială Legea Republicii Moldova privind contracararea activității extremiste, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 21.02.2003 [5]: „Atragem atenția asupra faptului că, în conformitate cu alin.(2) art.12 al Legii privind contracararea activității extremiste, persoanei care a participat la desfășurarea activității extremiste îi poate fi limitat, pe un termen de până la 5 ani, accesul la serviciul public, la serviciul militar prin contract și la serviciul în

organele de drept, precum și la activitatea în instituțiile de învățământ, la practicarea activității nestatale de depistare-protecție. Deși formal această sancțiune are un caracter extrapenal, ea nu poate să nu amintească de pedeapsa de privare de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate. În mod vădit, scopul sancțiunii în discuție este punitiv, ceea ce poate conduce la ideea că ar fi vorba despre o sancțiune „penală” [6].

Prezintă interes faptul că o prevedere similară cu cea de la alin.(2) art.12 al Legii privind contracararea activității extremiste se conține la alin.(1) art.31 „Răspunderea persoanei juridice pentru traficul de ființe umane” al Legii nr.241/2005: „În cazul în care se constată că au avut loc acțiunii de trafic de ființe umane prin intermediul persoanei juridice care dispune de licență pentru desfășurarea activității de întreprinzător ce a servit drept paravan pentru săvârșirea acțiunilor ilegale menționate, licența se retrage, iar persoana juridică se lichidează în temeiul unei hotărâri judecătorești”.

Însă, în art.165 CP RM, în calitate de pedepse aplicabile persoanelor juridice sunt deja menționate: amenda; privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate; lichidarea. În legătură cu aceasta, în cazul în care, pe lângă pedeapsa prevăzută la art.165 CP RM (de exemplu, amenda), persoanei juridice i se aplică sancțiunea specificată la alin.(1) art.31 al Legii nr.241/2005, nu avem temei să nu afirmăm că se încalcă prevederile parag.1 art.7 al Convenției europene pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului [7], care statuează, printre altele: „... nu se poate aplica o pedeapsă mai severă decât aceea care era aplicabilă la momentul săvârșirii infracțiunii”. În contextul examinat, comportă o anumită afinitate soluția pronunțată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cauza *Welch versus Marea Britanie*, când instanța europeană a stabilit că o legislație, care conferă tribunalelor competențe largi legate de confiscarea bunurilor, nu poate fi exclusă din categoria normelor punitive, deoarece obiectivele prevenirii și reparării prejudiciilor se adaugă celui constând în reprimarea faptelor comise în materia în care o astfel de legislație a fost adoptată; astfel, ele pot fi considerate ca elemente constitutive ale noțiunii de pedeapsă” [8].

Așadar, sancțiunea prevăzută la alin.(1) art.31 al Legii nr.241/2005 are nu un caracter preventiv, dar unul punitiv, de pedeapsă. Iar din alin.(2) art.1 CP RM reiese că pedepsele pot fi prevăzute numai de Codul penal. Pe cale de consecință, propunem legiuitorului excluderea din Legea nr.241/2005 a prevederilor de la alin.(1) art.31. În afară de aceasta, recomandăm modificarea prevederilor pct.1) și 2) art.2 al Legii nr.241/2005: în locul definițiilor trunchiate și aproximative ale noțiunilor „trafic de ființe umane” și „trafic de copii”, trebuie formulate dispoziții de trimitere, după modelul celei consemnate la alin.1 art.12 al Legii României nr.678/2001: „prin „trafic de persoane” se înțelege faptele prevăzute la art.12 și 13”. Întrucât în Republica Moldova Codul penal este unica lege penală, prevederea de la pct.1) art.2 al Legii nr.241/2005 urmează să aibă următorul conținut: „trafic de ființe umane – infracțiunea prevăzută la art.165 din Codul penal”. Respectiv, la pct.2) art.2 al aceluiași act legislativ urmează a se stabili: „trafic de copii – infracțiunea prevăzută la art.206 din Codul penal”.

Implementarea acestor inițiative ar aduce claritate statutului pe care îl are Legea nr.241/2005. Ar rezulta că legea în cauză poate fi numai o lege extrapenală complinitoare, nu o lege penală specială. În acest sens, are dreptate V.Manea, când afirmă: „Normele juridice extrapenale nu conțin semne în plus ale infracțiunii. Ele doar contribuie la elucidarea conținutului acelor semne ale infracțiunii, pe care deja le cunoaștem din cuprinsul normei de drept penal” [9]. În același făgaș, S.Brînză susține: „Codul penal al Republicii Moldova este principalul instrument de politică penală în materia traficului de persoane. În același timp, Legea din 20 octombrie 2005 (se are în vedere Legea nr.241/2005 – *n.a.*) reprezintă complementul de bază al acestui instrument. Deși nu conține (și nici nu poate conține) dispoziții incriminatoare, ea cuprinde dispoziții care definesc termenii și expresiile utilizate, dispoziții care privesc prevenirea traficului de persoane, cu indicarea instituțiilor responsabile în acest segment, dispoziții vizând protecția și asistența victimelor traficului de persoane, dispoziții referitoare la cooperarea internațională” [10].

În dezvoltarea acestor idei, consemnăm că este salutară interpretarea autentică, în art.2 al Legii nr.241/2005, a unor noțiuni utilizate în art.165 CP RM: „exploatare a persoanei”; „document”; „confiscare a documentelor” etc. În mod similar, atestăm prezența unor acte legislative prin care se contribuie la interpretarea autentică a unor noțiuni utilizate în: art.243 și art.279 CP RM – Legea Republicii Moldova cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 26.07.2007 [11]; art.278 CP RM – Legea Republicii Moldova cu privire la combaterea terorismului, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 12.10.2001 [12]; art.259-261 CP RM – Legea Republicii Moldova

privind prevenirea și combaterea criminalității informatice, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 03.02.2009 [13] etc.

Important este ca între toate aceste legi extrapenale complinitoare și Codul penal să nu existe contradicții: nici contradicții cu privire la aparatul noțional, nici, cu atât mai puțin, vizând competența stabilirii sancțiunilor.

În altă ordine de idei, menționăm că nu doar Legea nr.241/2005 formează cadrul reglementărilor cu caracter extrapenal, la care face referire art.165 CP RM. În subsidiar, pot fi specificate alte acte normative cuprinzând astfel de reglementări:

✓ Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Regulamentului-cadru de organizare și funcționare a centrelor de asistență și protecție a victimelor traficului de ființe umane, nr.1362 din 29.11.2006 [14];

✓ Hotărârea Guvernului pentru aprobarea Regulamentului privind procedura de repatriere a copiilor și adulților – victime ale traficului de ființe umane, traficului ilegal de migranți, precum și a copiilor neînsoțiți, nr.948 din 07.08.2008, etc.

De asemenea, trebuie de menționat că cadrul normativ în materie de prevenire și combatere a traficului de ființe umane îl formează nu doar actele normative naționale, dar și actele normative internaționale. Să nu uităm că, în acord cu alin.(3) art.1 CP RM, Codul penal se aplică în conformitate, inclusiv, cu prevederile actelor internaționale la care Republica Moldova este parte. De asemenea, potrivit art.3 al Legii nr.241/2005, cadrul juridic al activității de prevenire și combatere a traficului de ființe umane îl formează, printre altele, tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.

Între actele internaționale în materie de prevenire și combatere a traficului de ființe umane, pe primul loc se numără cele adoptate de ONU. Principalul organism internațional are misiunea de a coordona activitatea de prevenire și combatere a traficului de ființe umane. Coordonarea se axează pe două aspecte distincte: crearea de norme juridice internaționale și intensificarea cooperării între statele lumii. Prin intermediul actelor adoptate de ONU se realizează implementarea unor prime măsuri de politică penală și de prevenție, pentru ca statele semnatare să-și asume responsabilitatea adoptării normelor juridice necesare.

Cea mai largă reglementare și interdicție asupra traficului de ființe umane este dată prin Convenția ONU din 02.12.1949 pentru suprimarea traficului de persoane și a exploatării prostituției semenilor [15]. Prin această Convenție, care nu a fost ratificată de Republica Moldova, s-a decis pedepsirea oricărei persoane care, pentru a satisface pasiunile altuia: ademeneste, atrage sau îndeamnă, în vederea prostituției, o altă persoană, chiar cu consimțământul acesteia; exploatează prostituția unei alte persoane, chiar cu consimțământul acesteia. Prin aceasta, Convenția asigură o protecție penală împotriva traficului de ființe umane în scopul exploatării sexuale sub formă de prostituție, operând nu doar în cazurile de recrutare, antrenare sau influențare a persoanei în vederea prostituției, dar și în cazurile de exploatare a prostituției unei persoane, toate acestea chiar dacă persoana în cauză a consimțit să se prostitueze sau să fie exploatată de o altă persoană prostituția sa.

Din aceeași gamă de acte adoptate de ONU, fac parte:

✓ Convenția ONU din 18.12.1979 asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei, în vigoare pentru Republica Moldova din 31.07.1994 [16];

✓ Declarația ONU din 29.11.1985 asupra principiilor de bază ale justiției pentru victimele infracțiunilor și abuzului de putere [17];

✓ Declarația ONU din 25.04.2005 „Interacțiunea și măsurile de răspuns: alianțele strategice în domeniul prevenirii infracționalității și al justiției penale” [18].

Însă, principalele instrumente, adoptate de ONU în domeniul prevenirii și combaterii traficului de ființe umane, sunt:

✓ Convenția ONU din 15.11.2000 împotriva criminalității transnaționale organizate, în vigoare pentru Republica Moldova din 16.09.2005 [19];

✓ Protocolul din 15.11.2000 privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor, adițional la Convenția ONU împotriva criminalității transnaționale organizate, în vigoare pentru Republica Moldova din 16.10.2005 [20].

Se pare că tocmai adoptarea acestor două acte normative (chiar înainte de ratificarea lor) a fost acel impuls care a condiționat completarea Codului penal al Republicii Moldova din 24.03.1961 cu art.113² „Traficul ilicit de ființe umane”, completare operată prin Legea Republicii Moldova privind completarea Codului penal și a Codului de procedură penală, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 30.07.2001 [21].

Astfel, varianta-tip a infracțiunii de trafic ilicit de ființe umane, prevăzută la alin.(1) art.113² CP RM din 1961, se exprima în traficul ilicit de ființe umane, cu sau fără consimțământul lor, săvârșit în scop de profit.

Prima variantă agravată a infracțiunii în cauză, specificată la alin.(2) art.113² CP RM din 1961, se exprima în traficul ilicit de ființe umane, cu sau fără consimțământul lor, săvârșit: 1) pentru utilizarea muncii forțate a persoanei sau ținerea ei în stare de sclavie; 2) pentru folosirea persoanei în conflicte armate; 3) pentru exploatarea sexuală a persoanei în diferite forme sau folosirea acesteia în industria pornografică; 4) pentru atragerea persoanei în activitatea criminală; 5) pentru folosirea persoanei în alte scopuri josnice; 6) în urma înțelegerii prealabile de către un grup de persoane. La rândul său, cea de-a doua variantă agravată a infracțiunii de trafic ilicit de ființe umane, prevăzută la alin.(3) art.113² CP RM din 1961, se exprima în acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2) art.113² CP RM din 1961, săvârșite: 1) în mod repetat; 2) asupra a două sau mai multor persoane; 3) asupra minorilor; 4) prin răpire, abuz de putere, abuz de serviciu, înșelăciune, escrocherie; 5) însoțite de violență periculoasă pentru viața ori sănătatea persoanei sau soldate cu decesul victimei, sau săvârșite asupra unei femei despre care se știa cu certitudine că este gravidă, sau profitând de starea de neputință a persoanei; 6) pentru prelevarea și transplantarea organelor sau țesuturilor umane; 7) de o organizație criminală.

În context, nu putem să nu amintim de prevederile art.20 „Aplicarea tratatelor internaționale” al Legii Republicii Moldova privind tratatele internaționale ale Republicii Moldova, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 24.09.1999 [22]: „Dispozițiile tratatelor internaționale care, după modul formulării, sunt susceptibile de a se aplica în raporturile de drept fără adoptarea de acte normative speciale, au caracter executoriu și sunt direct aplicabile în sistemul juridic și în sistemul judiciar al Republicii Moldova. Pentru realizarea celorlalte dispoziții ale tratatelor, se adoptă acte normative corespunzătoare (sublinierea ne aparține – *n.a.*)”.

La concret, normele internaționale în materie de prevenire și combatere a traficului de ființe umane, adoptate de ONU la 15.11.2000, au trebuit să-și găsească implementarea în legislația penală națională, în corespundere cu principiile fundamentale ale dreptului intern și cu luarea în considerație a altor particularități ale acestuia.

În acest mod, standardele dreptului internațional în domeniul prevenirii și combaterii traficului de ființe umane au trecut printr-un proces de transformare în cadrul sistemului juridic național, constând în adoptarea art.113² CP RM din 1961, prototipul art.165 CP RM. În cadrul acestui proces de transformare s-au luat în considerație legitățile interne de elaborare și funcționare a legii penale naționale, determinantele social-politice și economice ale acesteia, condiționarea criminologică a legii penale naționale și acțiunea ei în contextul reglementării juridice interramurale.

Chiar dacă nu sunt autoexecutorii și de aplicare directă dispozițiile de prevenire și combatere a traficului de ființe umane din cadrul celor două acte adoptate de ONU la 15.11.2000, deloc nu înseamnă că rolul acestora este unul decorativ. Cele două acte reprezintă modele conceptuale obligatoriu de urmat pentru statele semnatare, menite să eficientizeze prevenirea și combaterea globală a criminalității organizate, inclusiv a traficului de ființe umane, pe trei coordonate majore: pedepsire, protecție și prevenție.

În acest sens, Protocolul din 15.11.2000 privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor, cuprinde o definiție largă a noțiunii „trafic de persoane”, pe care statele semnatare urmează să o adapteze realităților naționale. În această ordine de idei, în termenii Protocolului (art.3), expresia „trafic de persoane” indică „recrutarea, transportul, transferul, adăpostirea sau primirea de persoane, prin amenințarea de recurgere sau prin recurgere la forță ori la alte forme de constrângere, prin răpire, fraudă, înșelăciune, abuz de autoritate sau de o situație de vulnerabilitate ori prin oferta sau acceptarea de plăți ori avantaje pentru a obține consimțământul unei persoane având autoritate asupra alteia, în scopul exploatării”. De asemenea, textul precizează că „exploatarea conține, cel puțin, exploatarea unei alte persoane prin prostituarea acesteia sau alte forme de exploatare sexuală, munca sau serviciile forțate, sclavia sau practicile analoage sclaviei, folosirea sau prelevarea de organe”. Nu în ultimul rând, după aceste definiții de la lit.a) art.3 al Protocolului, la lit.b) a aceleiași norme se stabilește: „Consimțământul unei victime a traficului de persoane pentru exploatarea acesteia în modul enunțat la lit.a) din prezentul articol nu poate fi luat în calcul atunci când unul din mijloacele enunțate la lit.b) a fost folosit”.

Prin comparație, observăm că există anumite discrepanțe în plan terminologic dintre prevederile: 1) art.165 CP RM; 2) art.2 al Legii nr.241/2005; 3) art.3 al Protocolului din 15.11.2000 privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor. Astfel, de exemplu, conținutul noțiunii „trafic de ființe umane” din art.165 CP RM (făcându-se pentru moment abstracție de circumstanțele agravante ale traficului de ființe umane) prezintă, în raport cu definiția noțiunii „trafic de persoane” din art.3 al Protocolului, aproximativ aceleași deosebiri pe care le-am conturat *supra* în raport cu definiția „trafic de

ființe umane” din art.2 al Legii nr.241/2005. În același timp, există o diferență de principiu dintre volumul noțiunii „trafic de ființe umane” din textul Legii nr.241/2005, pe de o parte, și volumul noțiunii „trafic de persoane” din art.3 al Protocolului, pe de altă parte.

Ne referim la faptul că chiar din denumirea Legii nr.241/2005 s-ar desprinde că „trafic de ființe umane” este o noțiune supraordonată față de noțiunea „trafic de copii”, înglobând-o pe cea din urmă. Însă, din existența separată a art.165 și a art.206 CP RM reiese că traficul de copii nu este o formă a traficului de ființe umane. Nu poate fi pus la îndoială faptul că și copilul este o ființă umană. Însă, atât din punct de vedere juridico-penal, cât și din punct de vedere tehnico-legislativ, traficul de ființe umane și traficul de copii sunt două infracțiuni de sine stătătoare. Criteriile care delimitează aceste două infracțiuni sunt: obiectul juridic generic; structura și conținutul obiectului juridic special; victima; structura laturii obiective etc. De aceea, vom greși dacă vom susține că traficul de copii este o modalitate sau o variantă a traficului de ființe umane. Nu mai este de actualitate ipoteza de la pct.3) alin.(3) art.113² CP RM din 1961, conform căreia săvârșirea infracțiunii asupra minorilor se consideră circumstanță agravantă a traficului ilicit de ființe umane. A ignora aceasta ar însemna a ignora interdicția de aplicare prin analogie a legii penale, stabilită în alin.(2) art.3 CP RM.

Pe de altă parte, în acord cu lit.c) art.3 al Protocolului din 15.11.2000 privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor, traficul de copii este o formă a traficului de persoane. Așadar, în legea penală în vigoare s-a făcut deviere de la concepția unitară a traficului de persoane. În locul unei singure infracțiuni – cea care a fost prevăzută la art.113² CP RM din 1961 – legea penală în vigoare cunoaște două infracțiuni: cea prevăzută la art.165 și cea prevăzută la art.206 CP RM.

În principiu, art.5 al Protocolului permite o asemenea deviere, sub rezerva conceptelor fundamentale ale sistemului juridic al statului semnatar. Însă, aceasta nu exclude respectarea anumitor reguli logice. Or, atât traficul de ființe umane, cât și traficul de copii sunt două componente distincte ale traficului de persoane. Aceasta deoarece victima infracțiunii de trafic de ființe umane este o persoană adultă, iar victima traficului de copii este un minor. Din această cauză, propunem ca denumirea Legii nr.241/2005 să fie modificată în felul următor: „Legea privind prevenirea și combaterea traficului de persoane”. În acest mod, și-ar găsi realizarea modelul denumirii Protocolului din 15.11.2000 privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor.

De asemenea, se impune modificarea conținutului numitei legi și a denumirii art.165 și 206 CP RM, astfel încât în locul expresiilor „traficul de ființe umane” și „traficul de copii” să fie utilizate sintagmele „traficul de persoane adulte” și, respectiv „traficul de minori”. În cazul dat, ne-am inspirat din denumirile art.204 și 205 din Codul penal al României din 28.06.2004 [23] (care nu a fost pus în aplicare), model pe care îl considerăm cel mai adecvat în contextul analizat. Nu aceeași concluzie se poate face în legătură cu denumirile art.210 „Traficul de persoane” și art.211 „Traficul de minori” din Codul penal al României din 17.07.2009 [24], care nu respectă logica raportului dintre parte și întreg.

Considerăm că implementarea acestor recomandări *de lege ferenda* va asigura o compatibilitate mai sporită dintre prevederile art.165 CP RM și ale Legii nr.241/2005, pe de o parte, și prevederile Protocolului, pe de altă parte.

Într-un alt registru, este de menționat că pot să apară întrebări privitoare la sfera de aplicabilitate a definiției noțiunii „trafic de persoane” din art.3 al Protocolului din 15.11.2000 privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor. Or, în conformitate cu art.4 al acestui act normativ, Protocolul se aplică în privința acelor infracțiuni de trafic de persoane care „sunt de natură transnațională și dacă este implicat un grup infracțional”. Înseamnă oare aceasta că definiția în cauză este inoperabilă atunci când traficul de persoane nu are un caracter transnațional, nici nu presupune implicarea unui grup infracțional?

Răspunsul la această întrebare ni-l oferă Ghidul legislativ pentru implementarea Convenției ONU din 15.11.2000 împotriva criminalității transnaționale organizate și a Protocolului din 15.11.2000 privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor: „În dreptul național, normele privind infracțiunile stabilite potrivit Convenției și ale Protocolului privind traficul de persoane ... trebuie aplicate în aceeași măsură, indiferent dacă un caz implică elemente transnaționale sau doar naționale ... Protocolul ONU privind traficul de persoane are în vedere protecția victimelor indiferent de transnaționalitate și implicarea unui grup criminal organizat ... Traficul de persoane trebuie incriminat indiferent dacă are loc prin trecerea granițelor naționale sau în interiorul unui stat” [25].

Această clarificare extrem de importantă asupra naturii juridice a traficului de persoane indică asupra faptului că statele nu sunt obligate să creeze norme naționale care să considere caracterul transnațional și participarea ca fiind condiții de existență a traficului de ființe umane. În concluzie, definiția noțiunii „trafic de persoane” este funcțională indiferent de caracterul – național sau transnațional – al traficului de persoane, precum și de numărul de persoane și de caracterul organizării acestora la săvârșirea traficului de persoane.

În continuare, atenția ne va fi focusată asupra actelor normative în domeniul prevenirii și combaterii traficului de ființe umane, adoptate la nivel european. Vom începe această analiză cu actele Consiliului Europei și ale OSCE, pentru a continua cu actele adoptate în cadrul Uniunii Europene.

Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) este cunoscută și ca un organism regional de prevenire și combatere a criminalității. Implicarea OSCE în contracararea traficului de ființe umane se concretizează în planuri de acțiune și evaluări cu privire la instrumentele de combatere existente în statele membre. Cu toate că hotărârile OSCE au menirea să asigure un consens de natură politică, fără a avea forță juridică pentru membrii săi, impactul acestora nu poate fi neglijat în planul asigurării colaborării statelor membre cu realități socioeconomice, politice și culturale diferite.

În acest context se înscrie Hotărârea OSCE cu privire la planul de acțiuni ale OSCE de luptă cu traficul de persoane, nr.557 din 24.07.2003 [26]. Actul în cauză cuprinde șase compartimente: I. Scopul și sarcinile Planului de acțiuni; II. Definiția noțiunii „trafic de persoane”; III. Acțiunile de urmărire, aplicare a răspunderii și examinare judiciară; IV. Prevenirea traficului de persoane; V. Protecție și asistență; VI. Mecanismele de realizare a următorilor pași și de coordonare a acțiunilor.

Cât privește definiția noțiunii „trafic de ființe umane” din Compartimentul II al respectivei hotărâri, ea nu face decât să reproducă definiția omonimă din art.3 al Protocolului din 15.11.2000 privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor. În Compartimentul III, statelor membre li se recomandă: să incrimineze fapta de trafic de persoane; să stabilească răspunderea penală pentru tentativa și contribuția în calitate de participant la fapta respectivă; să aplice răspunderea penală pentru traficul de persoane nu doar în raport cu persoanele fizice, dar și în raport cu persoanele juridice etc.

Este cazul să constatăm că, în principiu, toate aceste recomandări sunt respectate în legea penală a Republicii Moldova.

În altă ordine de idei, Consiliul Europei este o organizație politică a țărilor din spațiul european, creată pentru a promova o unitate mai strânsă între membrii săi. Principalul scop al organizației constă în promovarea democrației, drepturilor omului și a principiilor statului de drept și în găsirea unor soluții comune pentru problemele politice sociale, culturale și juridice ale statelor membre.

Traficul de ființe umane este una dintre aceste probleme. Iată de ce, la 19.05.2000 a fost adoptată Recomandarea Comitetului Miniștrilor al Consiliului Europei către statele membre privind lupta împotriva traficului de ființe umane în scopul exploatării sexuale [27].

Actul în cauză cuprinde definiția noțiunii „trafic de ființe umane în scopul exploatării sexuale”: recrutarea de către una sau mai multe persoane fizice sau juridice și/sau organizarea exploatării și transportului sau migrației legale sau ilegale a persoanelor, chiar cu consimțământul acestora, în scopul exploatării lor sexuale, inclusiv prin intermediul coerciției, în special prin aplicarea violenței sau amenințărilor, prin abuz de încredere, de autoritate sau prin abuz de o situație de vulnerabilitate a victimei.

Dincolo de caracteristicile scopului traficului de ființe umane, sesizăm anumite divergențe între această definiție și cea din art.3 al Protocolului din 15.11.2000 privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor. Astfel, în primul rând, în textul Recomandării nu este utilizată noțiunea „trafic de persoane”, ci „trafic de ființe umane”. Analiza textului Recomandării denotă că, în contextul acesteia, traficul de ființe umane include și traficul de copii. Mai mult, ca noțiune sinonimă, se utilizează noțiunea „trafic de persoane”.

În al doilea rând, în Recomandare se menționează despre recrutare și organizare a exploatării și a transportului sau migrației. Cu alte cuvinte, acțiunii principale din cadrul traficului de ființe umane i se imprimă o altă alcătuire decât cea consacrată în textul Protocolului. În plus, se admite comasarea conceptelor de trafic de ființe umane și trafic de migranți, ceea ce este în dezacord cu tratarea separată a acestora, consacrată în cele două protocoale la Convenția ONU din 15.11.2000 împotriva criminalității transnaționale organizate:

✓ Protocolul din 15.11.2000 privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor;

✓ Protocolul din 15.11.2000 împotriva traficului ilegal de migranți pe cale terestră, aeriană și maritimă [28], în vigoare pentru Republica Moldova din 16.10.2005.

În concluzie: definiția noțiunii „trafic de ființe umane în scopul exploatării sexuale” din textul Recomandării este generatoare de confuzii. Ce-i drept, în preambulul Recomandării se precizează că, dacă este necesar, statele membre pot să-și revadă legislația în acord cu prevederile Recomandării.

Cu siguranță, cel mai important instrument în materie de prevenire și combatere a traficului de ființe umane, adoptat în cadrul Consiliului Europei, îl reprezintă Convenția Consiliului Europei din 03.05.2005 privind lupta împotriva traficului de ființe umane [29], în vigoare pentru Republica Moldova din 01.02.2008. De menționat că în art.4 al Convenției sunt reproduse toate definițiile din art.3 al Protocolului din 15.11.2000 privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor. Singura diferență se exprimă în aceea că textul Convenției definește în mod expres noțiunea de victimă a traficului de ființe umane ca fiind „orice persoană fizică care este supusă traficului de ființe umane”. De asemenea, merită atenție prevederea de la art.2 al Convenției, potrivit căreia Convenția „se aplică tuturor formelor de trafic de ființe umane, celor naționale sau transnaționale, cu sau fără legătură cu criminalitatea organizată”. Nu există o asemenea dispoziție expresă în textul Protocolului.

Unicul aspect terminologic, care pune în gardă, este utilizarea în Convenție a noțiunii „trafic de ființe umane”, nu „trafic de persoane”. Mai mult, din analiza textului Convenției reiese că noțiunea „trafic de ființe umane” este privită ca una generică pentru noțiunea „trafic de copii”.

Precizăm că sintagma „trafic de ființe umane” din denumirea Convenției nu este un exemplu de improvizare a traducerii pentru ratificanții autohtoni. Ne referim la Legea Republicii Moldova pentru ratificarea Convenției Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 30.03.2006 [30]. Or, nu prezintă careva deosebire în această privință nici exemplul legiuitorului român: Decretul Președintelui României nr.787 din 29.05.2006 pentru supunerea spre ratificare Parlamentului a Convenției Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane, adoptată la 03.05.2005, deschisă spre semnare și semnată de România la 16.05.2005 la Varșovia [31]; Legea României nr.300 din 11.07.2006 pentru ratificarea Convenției Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane, adoptată la 03.05.2005, deschisă spre semnare și semnată de România la 16.05.2005 la Varșovia [32].

În legătură cu aceasta, ca și înainte, ne reafirmăm poziția că noțiunea „trafic de persoane” este una generică față de noțiunea „trafic de minori”; că nu este posibil raportul „parte-întreg” dintre traficul de ființe umane și traficul de minori, din moment ce, în contextul legii penale a Republicii Moldova, victima traficului de ființe umane este nu o persoană oarecare, dar numai o persoană adultă.

Cu acest prilej, formulăm concluzia că, sub aspectul calității logice a aparatului noțional, legea penală a Republicii Moldova ar trebui să urmeze prevederile Protocolului din 15.11.2000 privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor. Nu modelul consacrat în Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane. Până la o eventuală compatibilizare terminologică a acestor două acte normative, suntem nevoiți să recurgem la această alegere.

În continuare, ne vom referi la cadrul reglementar al Uniunii Europene în materie de prevenire și combatere a traficului de ființe umane.

În context, este de menționat că, la lit.r) alin.(2) art.1 al Regulamentului (CE) nr.1638/2006 al Parlamentului European și al Consiliului Uniunii Europene din 24.10.2006 de stabilire a dispozițiilor generale privind instituirea unui instrument european de vecinătate și de parteneriat [33], se stabilește ca obiectiv „susținerea reformelor și consolidarea capacităților în domenii precum justiția și afacerile interne, inclusiv azilul, migrația și readmisia, precum și acțiunile destinate combaterii și prevenirii traficului de ființe umane (sublinierea ne aparține – *n.a.*), precum și combaterea terorismului și a crimei organizate, inclusiv finanțarea acesteia, spălarea de bani și fraudă fiscală”.

Nu mai puțin important este că, în Planul de Acțiuni Uniunea Europeană–Republica Moldova [34], printre prioritățile în acțiuni se numără intensificarea luptei împotriva crimei organizate, inclusiv traficului de ființe umane. De asemenea, în contextul aceluiași document, la compartimentul „Drepturile omului și libertățile fundamentale” se prevede elaborarea și implementarea unui cadru legal adecvat întru prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, precum și întru redresarea consecințelor, problemelor cu care se confruntă victimele traficului. În acest sens, se sugerează:

– revizuirea legii anti-traffic (se are în vedere Legea nr.241/2005), precum și a elementelor relevante ale Codului penal și ale Codului de procedură penală, pentru a le aduce în deplină conformitate cu standardele internaționale ale drepturilor omului;

– intensificarea cooperării în domeniul organizațiilor internaționale relevante (OSCE, ONU) în această problemă.

În aceeași ordine de idei, nu este de prisos să menționăm despre adoptarea, la 24.11.2006, a Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr.1345 cu privire la armonizarea legislației Republicii Moldova cu legislația comunitară [35]. În preambulul hotărârii se stabilește că armonizarea legislației Republicii Moldova cu legislația comunitară se va efectua pe etape, primordial în domeniile prioritare stabilite de actele bilaterale în vigoare care reglementează relațiile dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova.

Din această perspectivă, să examinăm principalele reglementări ale Uniunii Europene în materie de prevenire și combatere a traficului de ființe umane.

Unul dintre cele mai importante acte în materie este Decizia-Cadru 2002/629/JAI a Consiliului Uniunii Europene din 19.07.2002 privind combaterea traficului de ființe umane [36]. Prin adoptarea acestui act s-a urmărit actualizarea strategiei de contracarare a traficului de ființe umane pe calea adoptării unei definiții a noțiunii de trafic de ființe umane, comune pentru toate țările membre ale Uniunii Europene, și fixarea de sancțiuni proporționale cu gravitatea faptei, ca o premisă pentru inițierea unei linii de acțiune comună în materie penală și pentru o cooperare consolidată în sectorul judiciar.

Astfel, în conformitate cu art.1 al Deciziei-Cadru, fiecare dintre statele membre ale Uniunii Europene se angajează să adopte măsurile necesare pentru a asigura pedepsirea următoarelor fapte: recrutarea, transportul, transferul, găzduirea, primirea unei persoane, inclusiv schimbul sau transferul de control asupra unei persoane prin coerciție, forță sau amenințare, inclusiv răpire, înșelăciune sau fraudă, abuz de autoritate sau profitând de vulnerabilitatea unei persoane care nu are alternativă decât să suporte abuzul, darea sau primirea de bani sau alte foloase pentru obținerea consimțământului persoanei care are autoritate asupra altei persoane, în scopul de a exploata persoana prin muncă sau prestare de servicii, în sclavie și practici similare sclaviei sau servitutei, ori în scopul de a exploata persoana prin prostituarea acesteia sau prin prestarea altor servicii de natură sexuală, inclusiv pornografia.

Dacă ar fi să facem o comparație dintre această definiție și cea din art.165 CP RM, putem observa următoarele deosebiri:

1) în Decizia-Cadru se face precizarea că recrutarea, transportul, transferul, găzduirea sau primirea unei persoane poate presupune, inclusiv, schimbul sau transferul de control asupra unei persoane. O asemenea precizare cu caracter exemplificativ, care facilitează perceperea înțelesului noțiunii „trafic de ființe umane”, lipsește în art.165 CP RM, ca de altfel și în art.3 al Protocolului din 15.11.2000 privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor;

2) în Decizia-Cadru este utilizată sintagma „coerciție, forță sau amenințare”. În art.165 CP RM, alin.(1) și (2), se folosesc expresii cu grad mai sporit de concretizare: „amenințarea cu aplicarea sau aplicarea violenței fizice sau psihice nepericuloase pentru viața și sănătatea persoanei”; „amenințarea cu divulgarea informațiilor confidențiale familiei victimei sau altor persoane atât fizice, cât și juridice”; „aplicarea violenței periculoase pentru viața, sănătatea fizică sau psihică a persoanei”; „folosirea torturii, a tratamentelor inumane sau degradante”; „folosirea violului, dependenței fizice, a armei”. În această privință, sintagma „coerciție, forță sau amenințare” este mai aproape de expresia „amenințare de a se recurge sau recurgere la forță ori la alte forme de constrângere” din cadrul Protocolului;

3) în Decizia-Cadru, termenul „fraudă” este utilizat de rând cu termenul „înșelăciune”, pentru a desemna una din modalitățile acțiunii adiacente din cadrul traficului de ființe umane. În Protocol, cei doi termeni, la fel, sunt folosiți distinct. În art.165 CP RM nu este utilizat decât termenul „înșelăciune”;

4) în Decizia-Cadru este folosită sintagma „abuz de autoritate”. Această sintagmă, utilizată și în Protocol, are un alt înțeles decât cel al expresiei „abuz de putere” din dispoziția art.165 CP RM;

5) în Decizia-Cadru nu este prevăzut scopul exploatării pentru cerșetorie, folosirii în conflicte armate sau în activități criminale, prelevării de organe sau țesuturi. În textul Protocolului, formele scopului infracțiunii de trafic de persoane sunt prezentate exemplificativ, printre acestea consemnându-se și scopul folosirii în conflicte armate sau al prelevării de organe;

6) scopul de a exploata persoana prin practici similare servitutei nu este specificat în art.165 CP RM. În schimb, este menționat în Decizia-Cadru (deși nu este specificat în Protocol). Pe de altă parte, există o asemă-

nare între definițiile corespunzătoare din art.165 CP RM și Decizia-Cadru, care nu se regăsește în Protocol. Este vorba de termenul „răpire” care este utilizat subsecvent, desemnând una dintre formele de constrângere exercitate asupra victimei. În contrast, în Protocol, termenul „răpire” se folosește pentru a desemna o modalitate distinctă a acțiunii adiacente din cadrul traficului de persoane.

După cum se poate vedea, în cadrul definiției din Decizia-Cadru nu este restricționat spațiul geografic în ale cărui limite poate fi săvârșit traficul de ființe umane. Se statuează, indirect, că fapta dată poate fi săvârșită atât pe plan intern, cât și cu traversarea frontierelor unui stat membru al Uniunii Europene. La fel, nu se face nici o precizare cu privire la obligativitatea comiterii traficului de ființe umane de organizații criminale, rețele criminale sau grupuri criminale organizate. Cu alte cuvinte, nu se exclude posibilitatea săvârșirii respectivei fapte de către făptuitori singulari și neorganizați.

De asemenea, Decizia-Cadru cheamă fiecare stat membru să adopte măsurile necesare, astfel încât nu doar autorul la infracțiunea de trafic de ființe umane și forma consumată a acesteia, dar și instigarea, favorizarea, complicitatea și tentativa la traficul de ființe umane să fie sancționate. Deși definiția din Decizia-Cadru nu face referire la circumstanțele agravante ale traficului de ființe umane, trebuie de consemnat că, în textul acesteia, este cerută adoptarea de sancțiuni penale care să fie efective, proporționate și să descurajeze, individualizând anumite circumstanțe care determină o agravare a pedepsei.

Se precizează că sancțiunea minimă pentru făptuitorii persoane fizice trebuie să fie de opt ani închisoare, maximul special fiind lăsat la discreția legiuitorului național, în funcție de politica penală națională proprie. Pentru aplicarea maximului special, Decizia-Cadru impune patru circumstanțe agravante care trebuie avute în vedere la individualizarea pedepsei: a) infracțiunea a pus în pericol viața victimei în mod deliberat sau prin neglijență gravă; b) infracțiunea a fost comisă împotriva unui copil; c) infracțiunea a fost comisă de către un funcționar public în exercițiul atribuțiilor de serviciu; d) infracțiunea a fost comisă în cadrul unei rețele de crimă organizată.

Nu în ultimul rând, Decizia-Cadru impune posibilitatea angajării răspunderii penale și pedepsirea în calitate de subiect al infracțiunii a persoanelor juridice, nu doar a celor fizice.

Prin adoptarea Deciziei-Cadru, statele membre ale Uniunii Europene au fost obligate să ia măsurile legislative necesare și adiacente pentru aproximarea normelor penale naționale. Pentru ajustarea reglementărilor sale prevederilor Deciziei-Cadru, acestea au avut ca termen limită luna august 2004.

În concluzie la investigarea Deciziei-Cadru, se poate menționa că Republica Moldova urmează să-și modifice definiția legislativă a noțiunii „trafic de ființe umane”, luând în considerație observațiile punctate mai sus, și să-și revadă limitele pedepselor aplicate pentru traficul de ființe umane, pentru a se asigura armonizarea dintre cadrul normativ penal în materie și prevederile Deciziei-Cadru.

În altă ordine de idei, există și alte acte ale Uniunii Europene, cu o semnificație subsecventă, consacrate prevenirii și combaterii traficului de ființe umane:

✓ Decizia 2001/87/CE a Consiliului Uniunii Europene din 04.12.2000 privind semnarea, în numele Comunității Europene, a Convenției ONU împotriva criminalității transnaționale organizate și a Protocolului privind combaterea traficului de ființe umane, în special al femeilor și copiilor, și a traficului ilegal de migrați pe cale terestră, aeriană sau maritimă [37];

✓ Directiva 2004/81/CE a Consiliului Uniunii Europene din 29.04.2004 privind permisul de reședință eliberat resortisanților țărilor terțe, care sunt victime ale traficului de ființe umane sau care au fost obiectul unei acțiuni de facilitare a imigrației ilegale, care cooperează cu autoritățile [38];

✓ Decizia 2009/371/JAI a Consiliului Uniunii Europene din 06.04.2009 privind înființarea Oficiului European de Poliție (Europol) [39].

Finalizând analiza cadrului reglementar al Uniunii Europene în materie de prevenire și combatere a traficului de ființe umane, în contextul armonizării cu acesta a legislației Republicii Moldova, vom menționa că, în noiembrie 2007, a fost adoptat Raportul privind implementarea Planului de Acțiuni Uniunea Europeană–Republica Moldova [40]. În Compartimentul 5 „Dezvoltarea și implementarea cadrului legislativ adecvat pentru prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, precum și pentru rezolvarea problemelor cu care se confruntă victimele traficului” se arată că este în proces de realizare revizuirea legislației anti-trafic, inclusiv a elementelor relevante prevăzute în Codul penal și în Codul de procedură penală, în scopul conformării depline la standardele internaționale privind drepturile omului. La concret, se menționează că au fost efectuate, printre altele, mai multe modificări și completări ale Codului penal, care au avut ca efect stabilirea

răspunderii penale pentru persoanele juridice și persoanele cu funcție de răspundere care sunt implicate în traficul de ființe umane.

Se are în vedere adoptarea de către Parlamentul Republicii Moldova, la 29.12.2005, a Legii Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative [41]. În corespundere cu această lege, a fost completat art.21 CP RM, astfel încât pentru trafic de ființe umane a devenit posibilă tragerea la răspundere penală și a persoanei juridice. De asemenea, la lit.e) alin.(2) art.165 CP RM, în calitate de circumstanță agravantă a fost stabilită săvârșirea traficului de ființe umane de o persoană cu funcție de răspundere sau de o persoană cu înaltă funcție de răspundere.

Indubitabil, asemenea măsuri de armonizare legislativă urmează a fi continuate. În context, este necesar a accentua că la alin.(7) al Deciziei-Cadru se statuează: „În conformitate cu principiile subsidiarității și proporționalității, prezenta Decizie-Cadru se limitează la minimumul cerut pentru a atinge aceste obiective la nivel comunitar și nu depășește ceea ce este necesar în acest scop”. Raționamentul acestei extinderi de competență comunitară a fost dat de necesitatea de a asigura o protecție comună și unitară unor valori sociale comune, depășind cadrul național. Efectul interacțiunii dintre sistemele juridice în plan comunitar este uniformizarea legislațiilor naționale, chiar și acolo unde dreptul comunitar nu se extinde ca sferă de legiferare. În planul dreptului penal, dreptul comunitar asigură norma materială privind conținutul infracțiunii, regimul sancționator, iar dreptul național asigură cadrul procedural de identificare, individualizarea sancțiunii și executarea acesteia. Așadar, conținutul infracțiunii de trafic de ființe umane cunoaște o definiție unitară în plan comunitar.

În consecință, urmează a fi depășite divergențele care marchează conținutul noțiunii „trafic de ființe umane” din dispoziția art.165 CP RM, față de conținutul noțiunii omonime din conținutul Deciziei-Cadru. De succesul acestui demers va depinde redimensionarea parteneriatului dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova, în sensul sporirii credibilității Republicii Moldova, angajată pe calea aderării la Uniunea Europeană.

Realizând o sinteză asupra cadrului juridic național și internațional, legat de aplicarea răspunderii pentru infracțiunea prevăzută la art.165 CP RM, formulăm următoarele **concluzii**:

1) în comparație cu definiția noțiunii „trafic de ființe umane” din art.165 CP RM, definiția omonimă din art.2 al Legii nr.241/2005 este trunchiată și aproximativă;

2) sancțiunea prevăzută la alin.(1) art.31 al Legii nr.241/2005 are nu un caracter preventiv, dar unul punitiv, de pedeapsă;

3) este necesar ca Legea nr.241/2005 să aibă statutul de lege extrapenală complinitoare, nu să conțină elemente ale unei legi penale speciale;

4) nu sunt autoexecutorii și de aplicare directă dispozițiile de prevenire și combatere a traficului de ființe umane din cadrul actelor internaționale în materie. Standardele dreptului internațional în domeniul prevenirii și combaterii traficului de ființe umane trebuie să treacă printr-un proces de transformare în cadrul sistemului juridic național al Republicii Moldova, constând în adoptarea normelor juridice corespunzătoare, inclusiv a normelor penale;

5) există anumite discrepanțe, în plan terminologic, dintre prevederile art.165 CP RM și ale art.2 al Legii nr.241/2005, pe de o parte, și ale art.3 al Protocolului din 15.11.2000 privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor, pe de altă parte. În principiu, art.5 al Protocolului permite o asemenea deviere, sub rezerva conceptelor fundamentale ale sistemului juridic al statului semnatar;

6) este mai oportun ca Legea nr.241/2005 să poarte denumirea „Legea privind prevenirea și combaterea traficului de persoane” (în locul denumirii actuale „Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane”). De asemenea, este oportun ca denumirea art.165 și a art.206 CP RM să fie modificate din „Traficul de ființe umane” și, respectiv, „Traficul de copii” în „Traficul de persoane adulte” și, respectiv, „Traficul de minori”;

7) în contextul legislației autohtone, conceptul „trafic de ființe umane” nu poate fi un concept generic în raport cu conceptul „trafic de copii”, din moment ce numai persoana adultă poate fi victimă a infracțiunii de trafic de ființe umane, prevăzute la art.165 CP RM;

8) în contextul dreptului internațional, noțiunea „trafic de persoane” este funcțională indiferent de caracterul – național sau transnațional – al traficului de persoane, precum și de numărul de persoane și de caracterul organizării acestora la săvârșirea traficului de persoane;

9) definiția noțiunii „trafic de ființe umane în scopul exploatării sexuale” din textul Recomandării Comitetului Miniștrilor al Consiliului Europei către statele membre privind lupta împotriva traficului de ființe umane

în scopul exploatării sexuale este generatoare de confuzii. În unele privințe, această Recomandare vine în contradicție cu prevederile Protocolului din 15.11.2000 privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor;

10) sub aspectul calității logice a aparatului noțional, legea penală a Republicii Moldova ar trebui să urmeze prevederile Protocolului din 15.11.2000 privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor. Nu modelul consacrat în Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane. Aceasta până la o eventuală compatibilizare terminologică a acestor două acte normative internaționale;

11) din perspectiva aderării la Uniunea Europeană, Republica Moldova urmează să-și modifice definiția legislativă a noțiunii „trafic de ființe umane” și să-și revadă limitele pedepselor aplicate pentru traficul de ființe umane, pentru a se asigura armonizarea cadrului normativ penal național în materie cu prevederile Deciziei-Cadru 2002/629/JAI a Consiliului Uniunii Europene din 19.07.2002 privind combaterea traficului de ființe umane.

Referințe:

1. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr.164-167.
2. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.152-153.
3. Monitorul Oficial al României, 2001, nr.783.
4. Hotca M.A. Codul penal. Comentarii și explicații. - București: C.H. Beck, 2007, p.63.
5. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.56-58.
6. Brînză S., Stati V. Delimitarea infracțiunii de huliganism de unele fapte penale sau nepenale adiacente // Revista Națională de Drept, 2008, nr.8, p.2-12.
7. Tratatе internaționale la care Republica Moldova este parte. Vol.1. - Chișinău: Moldpres, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, p.341-358.
8. *Case of Welch versus United Kingdom*. <http://cmiskp.echr.coe.int>
9. Manea V. Cadrul juridic penal și extrapenal legat de aplicarea răspunderii pentru infracțiunea prevăzută la art.286 CP RM // Revista Institutului Național al Justiției, 2008, nr.4, p.69-76.
10. Brînză S. Soluții de perfecționare a cadrului legislativ de prevenire și combatere a traficului de persoane în Republica Moldova // Revista de Științe Penale, 2007, p.41-48.
11. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.141-145.
12. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr.147-149.
13. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.11-12.
14. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr.186-188.
15. Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others. www.un.org
16. Tratatе internaționale la care Republica Moldova este parte. Vol.1. - Chișinău: Moldpres, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, p.113-127.
17. Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power. www.un.org
18. Bangkok Declaration „Synergies and Responses: Strategic Alliances in Crime Prevention and Criminal Justice”. www.un.org
19. United Nations Convention against Transnational Organized Crime. www.un.org
20. United Nations Convention against Transnational Organized Crime: Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children. www.un.org
21. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr.97.
22. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr.24.
23. Monitorul Oficial al României, 2004, nr.575.
24. Monitorul Oficial al României, 2009, nr.510.
25. Legislative Guide for the implementation of the United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols thereto. www.unodc.org
26. Permanent Council Decision No.557: OSCE Action Plan to Combat Trafficking in Human Beings. www.osce.org
27. Council of Europe. Recommendation No.R (2000) 11 of the Committee of Ministers to member states on action against trafficking in human beings for the purpose of sexual exploitation. www.coe.int
28. United Nations Convention against Transnational Organized Crime: Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air. www.un.org
29. Council of Europe. Convention on action against trafficking in human beings. www.coe.int

30. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr.66-69.
31. Monitorul Oficial al României, 2006, nr.474.
32. Monitorul Oficial al României, 2006, nr.622.
33. Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, 2006, nr.L310/1.
34. Planul de acțiuni Uniunea Europeană–Republica Moldova. www.gov.md
35. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr.189-192.
36. Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, 2002, nr.L203.
37. Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, 2001, nr.L030.
38. Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, 2004, nr.L261.
39. Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, 2009, nr.L121.
40. Raportul privind implementarea Planului de acțiuni Uniunea Europeană–Republica Moldova. www.mfa.gov.md
41. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr.20.

Prezentat la 02.08.2010